

УДК 324(477)

БІБЛІЙНА КОСМОГОНІЯ ТА АНТРОПОЛОГІЯ

Ярослав Позняк

*Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Чернівці, Україна, тел. (0372) 58-48-83*

Розглянуто християнське бачення матеріального світу, походження людини. До середини XIX ст. питання становлення Всесенної і людини історія вирішувала через панкреатичний універсум. Історія Всесвіту і людства не вкладається в єдиний цикл творіння і їй необхідно надати нового тлумачення згідно біблійної космогонії та антропології.

Ключові слова: космогонія, антропологія, матеріальний світ, походження людини.

Протягом всієї історії людство цікавилось питаннями: що таке світ і матерія? звідкіля все це взялося? що таке сама людина та її походження? Вони актуальні і сьогодні та з кожним днем привертають до себе більшу увагу. Протягом століть багато вчених різних галузей науки висували свої тези та цілі теорії з цього приводу. Питання створення світу і людини так чи інакше пов'язане з вирішенням проблеми креаціоністичного (ідеалістичного) або еволюціоністичного світосприйняття. Проте слід зауважити, що кожне релігійне вчення витлумачує цей процес по-своєму. Але ми будемо розглядати тільки біблійне вчення, оскільки Біблія – Тора – є Священною книгою іудеїв, вона також лягла в основу Корану – Священної книги мусульман, а у всій своїй повноті вона є Священною книгою християн, тобто усіх трьох монотеїстичних релігійних віросповідань.

Майже всі віровчення визнають акт творення, правда трактують його по-своєму. Ми розглянемо саме християнське бачення, оскільки воно є найпоширенішим та найоригінальнішим. Матеріальний світ, що простягається в безмежність простору та вражає нас своєю красою, різноманітністю й гармонією, набув свого теперішнього вигляду не зненацька і не відразу. Одним із догматичних положень християнського віросповідання, яке чітко зафіксоване в Священному Писанні, є вчення про творення світу й людини Богом (Бут. Гл.1 2,1 Ів. 1,3). Християнський символ віри як один з найголовніших догматів у першому стиху говорить про Творця і творення так: „Вірую в Єдиного Бога... Творця неба і землі, всього видимого й невидимого”.

Підсумовуючи вчення Божественного Одкровення, його можна звести до наступного. Світ не самобутній, а став результатом особливого творчого акту Божого. „На початку створив Бог небо та землю” (Бут. 1,1). „І промовив Бог, створімо людину на образ і подобу нашу” (Бут. 1,26). (Потрібно зауважити, що Біблія нам подає шість днів творіння і саме людина була створена аж шостого дня – як вінець і найбільша досконалість усього створеного).

Світ не уявлений Богом з вічно існуючої матерії, але саме створений, тобто і сама матерія, і космос покликані з небуття до буття єдиним творчим словом Божим. „Споконвіку було Слово, а Слово в Бога було, і Бог було Слово. Воно в Бога було споконвіку. Усе через нього постало, і ніщо, що постало, не постало без Нього” (Ів. 1,1-3).

Творення світу відбувалося не раптово, спонтанно, а поступово, від простого до складного (саме такий порядок ми бачимо у шестидневі).

Поряд зі світом видимим, тобто доступним сприйняттю нашого чуття, створений і світ невидимий, надчуттєвий – ангельський. Це вчення без будь-яких заперечень існувало до середини XIX ст. Адже філософські системи Декарта та Ньютона не отримали поштовху для розгляду початків доісторичного часу на засадах суто еволюціоністичного розвитку.

Отже, до середини XIX ст. питання становлення Всесвіту і людини історія вирішувала через панкреатичний універсум, тобто людство розглядалося як результат творчого акту. Саме цей період став своєрідною межею. Що ж сталося? А сталося те, що вийшла в світ праця Ч. Дарвіна "Походження видів", яка дала поштовх поширенню ідей природного розвитку через боротьбу видів людської природи. І, відповідно, зазнав трансформації креаціоністичний погляд, і особливо на початку XX ст., коли було зроблено багато нових відкриттів. Тоді для багатьох дослідників стало зрозуміло, що сама історія Всесвіту і людства не вкладається в єдиний цикл творіння, викладений у Біблії, тому потрібно надати нового тлумачення всій біблійній космогонії та антропології.

Можливо, теорія Ч. Дарвіна не знайшла б такої сильної підтримки. Але саме на цей час припадає і зародження марксистської ідеології, яка заперечувала творення з нічого шось і твердила про вічність матерії. Окрім того, що тезу підтримав і відомий антрополог, член ордену єзуїтів, Марі-Жозеф П'єр Тейяр де Шарден. Він намагався довести, що шлях до пізнання Бога лежить через еволюцію поглядів, тобто те, що старше за християнство. Адже світові релігійні системи (даосизм, буддизм) у своїх космогенетичних уявленнях більше опиралися не на сам акт творіння світу, а на панкреатичний універсум, за яким Бог є "Все" і виходить це "Все" з певних елементів буття. І тільки згодом людство доходить розуміння того, що сама людина уособлює в собі Божественну подобу [2]. Це дало підставу Шардену твердити, що як релігійні системи мали певний розвиток, так і саме людство після поштовху (акту творення) має певну еволюцію щодо своїх форм буття. Сам Шарден після відкриття пітекантропа знайшов наступний еволюційний елемент - сенантроп. Отже, для нього цей ряд ранніх форм людського життя був побудований на видозмінах з наступним перетворенням останнього в неандертальця. Так Шарден замкнув еволюційний ряд.

Проте питання суті в антропогенезі розглядалося протягом XX ст. Його розв'язанню великою мірою сприяв погляд антрополога Бориса Поршньова. Для нього стало очевидним те, що еволюційний ряд доісторичної людини, запропонований Шарденом, має декілька суперечностей, які не можна пояснити еволюційною теорією. Суперечності полягали в тому, що первісні форми видів трагмотидів за залишками не набували повною мірою людської подоби.

Так, Сергій Головін у своїй праці "Еволюція міфа" зазначає, що "застосування сучасних медичних методів комп'ютерного сканування черепа дало змогу встановити принципову різницю між кістяками мавпи і людини. Внутрішнє вухо людини містить точний механізм у вигляді лабіринта, заповненого рідиною... Саме

цей механізм дозволяє людині впевнено пересуватися на двох кінцівках, постійно контролюючи рух свого тіла. У всіх людей - як сучасних, так і найдавніших решток - вражає схожість і досконалість конструкції вушних каналів. Водночас в австралопітеків форма каналів внутрішнього вуха така ж, як у сучасних горили чи шимпанзе, які переважно переміщуються на чотирьох кінцівках. І ніякої проміжної, перехідної з викопних форм цього органу не знайдено. Люди - це люди, і завжди ними були, мавпи ж - всього лиш мавпи" [3].

Потрібно було шукати вихід. І його було знайдено. Він полягає у "стрижку": коли людина ще не отримала мислення та мови, вона не є людиною. Це дає нам змогу починати історію людства з акту творення, і Біблія дає нам опис цього через розрив з минулою передісторією людства [4].

Отже, розповідь про допотопну епоху стає описом передлюдства і від Ноя починається дійсна історія, яка торкається суто *Homo sapiens*. І з цим не можна не погодитись. Адже, так чи інакше, Священний письменник в 1-6-й главах книги Буття подає процес творення світу, гріхопадіння Адама та Єви, вигнання їх з раю, гріх Каїна та родовід від пралюдини до Ноя і більше ніякої інформації. Хоча Біблія - книга не наукового характеру, але не можна погодитись з тим, що протягом такого довгого часу (майже дві тисячі років) не було більше подій, окрім перелічених.

Якщо визнати все це, будь-які розбіжності між Біблійною та науковою космогонією й антропологією втрачають свою силу. Як зазначає св. Йоан Золотоустий, "не лише велич і краса, але й сам вид створіння вказує на Вседержителя Бога" [5].

1. Венрук В. Догматичне богослів'я. – Чернівці: Рута, 2000. – С. 72-83.
2. Шарден П. Т. Феномен человека. – М.: Наука, 1987. – С. 41-132.
3. Головин С. Л. Эволюция мифа. Как человек стал обезьяной. – М.: Паломник, 2000. – С.93-94.
4. Гальбштайн З., Пьянцы А. Трудные страницы Библии (Ветхий Завет). – М.: Путь, 1995. – С. 156-163.
5. Цит. за: Кампій Ю. Перлини Східних Отців. – 2-ге вид., доп. – Львів: Місіонер, 1998. – С. 267.

COSMOGONY AND ANTHROPOLOGICAL STUDIES OF THE BIBLE

Yaroslav Pozniak

National Yuriy Fedkovych University of Chernivtsi, Ukraine, tel. (0372) 58-48-83

The article discusses Christian vision of the material world and the origin of a human being. Up til the 19th century the issue of appearing of the Universe and of a human being has been regarded in history through pancretic universum. The Universe and the humanity history cannot be explained through a unified creation cycle, it needs to be reviewed in the light of cosmogony and anthropological studies of the Bible.

Key words: cosmogony, anthropology, material world, the origin of a human being.

Стаття надійшла до редколегії 20.03.2002.
прийнята до друку 10.10.2002